

Mexikos civilsamhälle

- en fallstudie om dess möjligheter och hinder att bidra till
demokratisk fördjupning

Magdalena Flemström
Maya Ginsburg

Abstract

Mexiko har under de senaste decennierna gått från ett auktoritärt styre mot ett mer demokratiskt samhälle. Detta är en kvalitativ fallstudie där vi studerar vilka hinder och möjligheter det finns för Mexikos civilsamhälle att bidra till demokratisk fördjupning. Vi finner att civilsamhället varit drivande i Mexikos demokratiseringsprocess, och fortfarande spelar en viktig roll för demokratins fördjupning. Civilsamhället verkar dock i ett samhälle som fortfarande präglas av de strukturer som skapats av den tidigare auktoritära regimen. Detta medför hinder för att denna demokratiska fördjupning ska äga rum. Vi använder oss av demokratiteorier med en bred demokratisyn, och teorier om civilsamhället utifrån både liberala och radikala perspektiv. Vi fokuserar utöver detta på det sociala kapitalets betydelse för civilsamhällets möjlighet till demokratisk fördjupning. Detta är en undersökning sammanställd utifrån sekundärmaterial, där vi genom användandet av en strukturerad analysmall har sorterat vårt empiriska material.

Nyckelord: Fallstudie, Mexiko, civilsamhälle, demokratisk fördjupning, socialt kapital.

Antal tecken: 69 912

Innehållsförteckning

1	Inledning: syfte och frågeställning	1
2	Teorier och begreppsdefinitioner	2
2.1	Demokrati	2
2.2	Demokratisk konsolidering	3
2.3	Civilsamhälle	5
2.4	Socialt kapital	7
2.5	Avgränsningar	9
3	Metod och material	10
3.1	Fallstudie	10
3.2	Val av teoretiskt ramverk och analysverktyg	11
3.3	Material	12
3.4	Avgränsningar i tid	13
4	Analys	14
4.1	Utgångspunkt: Mexiko och demokratin	14
4.2	Mexikos civilsamhälle utifrån de fyra dimensionerna: <i>samhällsklimat, struktur, värderingar</i> och <i>genomslag</i>	16
4.2.1	Samhällsklimat	16
4.2.2	Struktur	19
4.2.3	Värderingar	21
4.2.4	Genomslag	22
5	Resultat och avslutande diskussion	24
5.1	Resultat	24
5.2	Avslutande diskussion	25
6	Referenser	27

1 Inledning: syfte och frågeställning

Mexiko, vars historia starkt präglats av ett auktoritärt enpartistyre, har de senaste decennierna gått mot en ökad demokratisering. Fortfarande präglas dock landet av problem såsom korruption och hög brottslighet. Mycket av detta har sin orsak i det tidigare styret, som lade grunden för dessa problem vilket fortfarande yttrar sig i brister i demokratiska normer och förfaranden.

Det som väckte vårt intresse för att skriva denna uppsats var ifall det finns några arenor i det mexikanska samhället som har möjlighet att utveckla demokratin trots de ogynnsamma förutsättningar som erbjuds. Då civilsamhället på senare tid i allt större utsträckning har betraktats som en viktig progressiv samhällskraft runt om i världen blev vi nyfikna på att se vad detta kunde ha för betydelse för Mexikos specifika fall.

Syftet med denna uppsats blir således att belysa vissa viktiga aspekter av de händelser som präglat Mexiko de senaste decennierna, samt att studera de möjligheter och hinder det civila samhället har för att åstadkomma en demokratisk fördjupning. Detta gör vi utifrån tidigare existerande teorier rörande dessa fenomen. Vår frågeställning lyder således:

Vilka hinder respektive möjligheter finns för Mexikos civilsamhälle att bidra till en demokratisk fördjupning?

2 Teorier och begreppsdefinitioner

De mest centrala begreppen i vår studie, demokrati, civilsamhället och socialt kapital, kräver alla en grundlig definition och operationalisering för att inte förlora sin vetenskapliga relevans. Inom litteraturen råder ingen enighet om hur dessa begrepp ska eller bör definieras. Dessutom har begreppen ibland tagits för givna eller inte definierats eller operationaliserats i tillräckligt stor utsträckning, vilket kan få konsekvenser för uppsatsens vetenskapliga värde. Således menar vi att det är viktigt att reda ut detta samt se på de olika delarna i respektive begrepp för att på det sättet undersöka om det går att finna en generell grund för definiering av begreppen. Vissa definitioner och diskussioner återkommer nämligen, vilket kan tyda på en viss samstämmighet även om man använder olika terminologi.

2.1 Demokrati

Vad demokrati är och hur den bör vara beskaffad har varit föremål för olika tolkningar. Demokrati kan betraktas som endast en angelägenhet för de politiska institutionerna eller också inkludera andra dimensioner såsom kulturella, ekonomiska eller sociala i begreppet.

Man kan i definitionen av demokrati urskilja olika smala och breda synsätt. I de snäva eller minimalistiska begreppsförklaringarna ligger fokus kring demokratins proceduriella förfaranden, till exempel valprocedurer. De breda eller maximalistiska definitionerna tar in fler aspekter som omfattar hela samhället. För att demokrati ska vara uppnådd enligt en vidare definition bör både de politiska, sociala och ekonomiska sfärerna vara demokratiska. (Linde & Ekman 2006:15f.)

Robert Dahl har lanserat en av de främsta demokratimodellerna och hans definition är den mest vedertagna inom demokratiseringsforskningen (Linde & Ekman 2006:19) I Dahls polyarkimodell ställer han upp sju kriterier varigenom dessa ska vara uppfyllda för att ett land ska kunna klassas som demokratiskt. Modellen är proceduriell i grunden med valproceduren i fokus, men kraven på det demokratiska innehållet så som politiska fri- och rättigheter vidgar demokratibegreppets innehåll och utvecklar definitionen i kvalitativ riktning. Dahls kriterier av en polyarki är; valda befattningshavare, fria och opartiska val, allmän rösträtt, rätt att kandidera i val, yttrandefrihet, alternativa informationskällor, och föreningsfrihet. Möjligheten att bilda oberoende föreningar ses alltså som en viktig aspekt i Dahls definition. Denna modell har till exempel fått stå grund för Freedom House demokratiklassificering. (Linde & Ekman 2006:22)

Dahl själv använder sig av termen *polyarki* istället för *demokrati* när han klassificerar länder då han anser att inga länder kan klassas som ”totala” demokratier där folket styr helt. Vi väljer dock att använda oss av termen *demokrati* när vi menar länder som uppfyller Dahls och Freedom House definition, då termen är vanligt förekommande i gängse språkbruk.

Innan vi djupare går in i diskussionen kring hur begreppet *demokrati* kan och bör definieras, finns ett behov av att göra en distinktion mellan *demokratisk konsolidering* och *transition*, båda viktiga begrepp i en demokratiseringsprocess. *Demokratisering* är en regimförändringsprocess som ett land genomgår då en tidigare, icke-demokratisk regim byts ut mot en demokratisk. *Transitionen* är själva övergångsfasen som sedan ska resultera i en *konsolidering* av en ny demokratisk regim. Transitionen är alltså den fas i demokratiseringsprocessen där regimförändringen äger rum, konsolideringen den fas där det demokratiska styret fullbordas. (Linz & Stepan 1996:3ff.) Transitionsforskningen har främst utgått från ett aktörs- och elitperspektiv där fokus legat kring de politiska institutionerna (Linde & Ekman 2006:97).

Värt att notera är dock att transitionen inte alltid resulterar i en full demokratisering eller konsolidering. Vissa länders demokratiseringsprocesser har följts av en lång transition och resulterat i att de har fallit in i så kallade hybridformer mellan ett demokratiskt och icke-demokratiskt styrelseskick. (Linde & Ekman 2006:24f.) Många av de länder som genomgick en transition i den tredje demokrativågen¹ i mitten av sjuttioalet har fallit in i olika typer av hybridregimer, där auktoritära tillämpningar har fortsatt att existera inom demokratiska system. Det har i vissa av dessa länder sedan varit svårt att genomföra en bestående demokratisk utveckling. Detta var en utveckling som skiljde sig från de tidigare demokratiserade länderna. Man har därför uppmärksammat att de rent proceduriella aspekterna på demokrati inte är tillräckliga för att förstå och studera demokratiseringsprocesser. Man måste även studera andra, mer kvalitativa aspekter som inte bara rör de officiella institutionernas funktionssätt. (Harbers 2007:38f.) Men vad innebär då detta mer konkret?

2.2 Demokratisk konsolidering

Inom demokratins konsolideringsfas kan man fånga upp vissa kvalitetsaspekter i det demokratiska innehållet. De teorier som lanseras har ofta en flerdimensionell grund och de institutionella aspekterna av demokratin kompletteras av sociala och ekonomiska aspekter. (Linde & Ekman 2006:24).

¹ Samuel Huntington har i *The Third Wave* (1991:15) studerat demokratins framväxt i världen. Tre från varandra skilda demokratiseringsvågor har genom historien kunnat identifieras. Demokratiseringsvågorna kan dock innefatta en begränsad demokratisering av politiska system där formella krav på en demokrati inte alltid uppfylls.

Enligt Linz och Stepan (1996:7ff.) finns ett antal sammanlänkade och ömsesidigt förstärkande förutsättningar för att demokratin ska kunna konsolideras. Dessa förutsättningar är fem samhälleliga arenor vilka är nödvändiga för den demokratiska konsolideringen.

1. civilsamhälle
2. politiskt samhälle
3. rättsstat
4. statsbyråkrati
5. ekonomiskt samhälle

Hydén *et al* har använt en analysmodell mycket likt Linzs och Stepans, där sex arenor konstituerar kriterier för "Good Governance", vilket de menar är den viktigaste faktorn för att reducera fattigdom och generera utveckling (2003:1). Civilsamhället är en av dessa arenor.

1. civilsamhälle
2. politiskt samhälle
3. rättsstat
4. statsbyråkrati
5. ekonomiskt samhälle
6. verkställande organ

Här kan vi alltså se att både Linz och Stepan och Hydén *et al* ser civilsamhället som en viktig del av den demokratiska utvecklingen. Varför är då civilsamhället viktig för demokratins konsolidering och det "goda styret"? Kan man koppla detta till en tanke om en demokratisk fördjupning?

Harbers (2007:40ff.) menar att man inom forskningen om de nya demokratierna gick från att enbart analysera själva konsolideringsfasen till att ställa frågor kring demokratins innehåll och form. Här gick man från att använda demokratidefinitionerna som ett analytiskt verktyg där klassificeringen stod i fokus, till att bli mer normativ i sitt resonering om vilka aspekter som var viktiga för att demokratin skulle kunna fördjupas. Man tittade därmed alltmer på demokratins kvalitativa aspekter. Tanken var att man skulle hitta fler vägar att involvera medborgarna i politiska frågor, vilket ofta innebar att man talade om medborgarnas deltagande i politiken. Viktigt var här också att ta hänsyn till en fattigdomsaspekt, då fattigdom ofta innebär att man exkluderas från deltagande i det offentliga och politiska livet.

Harbers har ställt upp kriterier för vad som är viktigt för att medborgarnas deltagande i politiken ska medverka till demokratisk fördjupning, och här kommer civilsamhället in som en viktig dimension. I en ideal situation ser Harbers civilsamhället som en länk mellan medborgarna och den politiska sfären, där normer och värderingar formas och deltagandet institutionaliseras. Harbers syn på civilsamhällets roll överensstämmer till stor del med den syn Hydén *et al* förespråkar: civilsamhället som arena där det privata och offentliga möts och det sociala blir politik. Påpekas kan att dock att Harber talar om ett organiserat

civilsamhälle, men utöver detta definierar hon inte vad civilsamhället innefattar. Vi anser dock att begreppet måste preciseras närmare för att kunna användas som analysinstrument. Här nedan följer den diskussionen.

2.3 Civilsamhälle

Vad innebär "civilsamhället"? Vad innefattar det? Vad ingår *inte* i civilsamhället? Kan man tala om "ett" civilsamhälle eller ligger styrkan istället i dess mångfald och brokighet?

Vanliga frågor och diskussioner kring civilsamhället är till exempel:

- Vilket bör förhållandet vara mellan civilsamhälle, stat och marknad?
- Tillhör familjen civilsamhället? Politiska partier? Hobbyorganisationer?
- Bör en organisation/sammanslutning av människor ha vissa normer (t.ex. demokratiska) för att ses som en del av civilsamhället?

Det finns uppenbarligen en uppsjö frågor man kan ställa för att försöka förstå vad som ryms i begreppet civilsamhälle. Likväl har det inte funnits ett entydigt svar på dessa frågor. Svårigheter med att definiera begreppet kommer från att det finns olika synsätt genom vilket begreppet kan förstås. Olika perspektiv på civilsamhället och dess roll och funktion för demokratin har således formats. Vi har valt att fokusera på två olika perspektiv och deras respektive syn på civilsamhället: det *liberala* och det *radikala* perspektivet.

Enligt det *liberala* perspektivet är civilsamhället den arena i samhället som står utanför staten och familjen. Det är i civilsamhället medborgare har möjlighet att frivilligt organisera sig och artikulera särskilda intressen, fostras i demokratiska normer och handlingsutövanden. Det är dessutom den plats där värderingar såsom tolerans och jämställdhet har möjlighet att genereras. Det liberala perspektivet framhåller dessutom att det civila samhället ska kunna utkräva ansvar och begränsa statens maktbefogenheter samtidigt som det ska kunna samarbeta med staten och underlätta belastningar och krav som ställs på den.

Det liberala perspektivet har dock kritiserats för att i allt för stor utsträckning anta att civilsamhället inkluderar alla i samhället. Det *radikala* perspektivet betonar istället att fördelningen av olika ekonomiska, sociala och kulturella tillgångar i samhället även påverkar utformningen av det civila samhället. Närmare bestämt vill det radikala perspektivet markera att inte alla har samma möjligheter att agera kollektivt på grund av specifika strukturer i samhället. Således är det av vikt att kunna identifiera vilka individer som agerar inom civilsamhället och hur samhällen är konstruerade för att kunna säga något om civilsamhällets demokratiska potential.

Enligt det radikala perspektivet har civilsamhället främst två demokratiska funktioner: organisationer inom det civila samhället ska ges möjligheter till samarbete och deltagande. Genom dessa funktioner ska identiteter skapas samt nätverk av solidaritet. Det radikala perspektivet fokuserar också i större utsträckning än det liberala på att civilsamhället ska kunna försöka påverka och

reformera staten. Att fungera som en kraft för förändring är dock något som förenar båda perspektiven. (Grugel 2002:93ff.)

För att få en närmare inblick i hur olika forskare definierar civilsamhället följer nedan en kort presentation.

Linz och Stepan (1996:7f.) definierar civilsamhället som den arena där individer, organisationer och oberoende grupper verkar. Det är inom civilsamhället de uttrycker och framför sina intressen och krav. Till civilsamhället inkluderas också de engagerade och aktiva medborgare som inte är anslutna till någon organisation. Dessa kan dock ha stor inverkan och betydelse i olika politiska skeenden som till exempel i demonstrationer och folkliga protester. En förutsättning för denna arena är att staten och civilsamhället erkänner varandras legitimitet.

Edwards (2004:vii-viii (förord)) vidgar begreppet till att innehålla tre aspekter: civilsamhället som organisations- och föreningsliv, som ”det goda samhället” (utifrån en normativ ståndpunkt) och civilsamhället som det offentliga rummet. Han menar att alla dessa tre delar kompletterar varandra och kan bidra till en större helhet där civilsamhället fungerar både som idé och plattform för handlande. Edwards (2004:90) påpekar också att civilsamhället inte ska ses som ett komplement eller alternativ till stat och marknad. Dessa tre kompletterar snarare varandra. Utan en stat som kan upprätthålla de politiska fri- och rättigheterna får organisationer svårt att verka. Edwards betonar också vikten av ett välfungerande offentligt rum för att civilsamhället ska ha möjlighet att utvecklas.

Hydén *et al* (2003:9ff.) har på ett liknade sätt definierat civilsamhället, men lägger stor vikt vid civilsamhällets relation till de statliga institutionerna. De anser, som vi konstaterat ovan, att civilsamhället är den arena där det privata blir offentligt och det sociala blir politik. Trots detta anser artikelförfattarna att allt som sker i det civila samhället inte behöver ha någon koppling till de statliga institutionerna. Dock menar de att relationen mellan stat och civilsamhälle har betydelse.

Som man kan se har debatten utmärkts av civilsamhällets relation till staten. Diskursen handlar även i mångt och mycket om i hur stor grad det civila samhället bör ses som skilt eller autonomt från staten och marknaden. Det kan här diskuteras ifall civilsamhällets funktion, att agera motmakt gentemot staten, kan uppnås ifall det har en låg grad av autonomi.

Viktigt att notera är att civilsamhällen kan se olika ut i olika typer av samhällen. Samhällens historiskt skilda förhållanden bidrar därför till att ordet får ett mångsidigt innehåll. Innebörden av begreppet är alltså starkt kontextberoende. Således finns det även ett problem med att kunna göra alltför stora generaliseringar. Här finns alltså ett problem med att försöka förstå begreppet utifrån dess ursprungsmiljö men utan att för den delen förlora för mycket av dess analytiska värde. Ambitionen att generalisera sker i sådana fall på bekostnad av definitionens precision. Till detta hör även att det ibland uppstår svåra gränsdragningar mellan vilka typer av organisationer som ska klassas som en del av det civila samhället och vilka som inte ska det. Ett sätt kan vara att göra en åtskillnad mellan civilsamhället i en demokratisk kontext och i en icke-

demokratisk kontext. (Boussard 1997:152, 155). Vidare borde civilsamhället även kunna ha olika funktioner i olika kontexter. Ett vanligt argument är att civilsamhällets funktion och karaktär inte tar sig samma uttryck i en transitionsfas som i en konsolideringsfas. (Boussard 1997:148)

Vi kan konstatera att det finns en rad associationer och sammanslutningar som alla har olika mål, medel och värderingar. Vissa har tydliga demokratiska principer som de förhåller sig till, medan andra är rena ”hobbyorganisationer” där den egna verksamheten står i fokus, medan ytterligare andra har mer eller mindre uttalade ”odemokratiska” principer såsom t.ex. användandet av våld.

Vilka mål, medel och värderingar olika organisationer har kan ytterligare vara ett sätt att klassificera det civila samhället. Vilka värderingar som uttrycks, utövas och upprätthålls av det civila samhället har dock varit något som inte studerats så grundligt. Detta är något som kritiserats av det radikala perspektivet då detta menar att man allt för ofta tagit för givet att civilsamhället är positivt, progressivt och demokratiskt. Detta kan bland annat bero på att organisationers utåtriktade budskap är av denna karaktär. Dock kan det finnas en åtskillnad mellan civilsamhällets värderingar utåt och dess faktiska handlingsutövande.

Boussard (1998:149) har pekat på vikten av att göra en distinktion mellan civilsamhälle som normativt ideal, det vill säga att studera dess etiska principer, och som analytiskt verktyg, det vill säga ett sätt att studera de organisationer och rörelser som existerar, oberoende av deras normer.

Genom att analysera civilsamhället utifrån de ovanstående kriterierna har man tagit ett steg bort från att endast studera civilsamhället som analytiskt verktyg och tagit normativt ställningstagande om hur civilsamhället bör se ut.

Som de ovan nämnda perspektiven betonar bör civilsamhället ha vissa demokratiska funktioner. När Hydén *et al* (2003:9) operationaliserar civilsamhället har de som en indikator dess tre huvudsakliga funktioner, vilka är att främja voluntarism, skapa en gynnsam miljö där idéer kan förmedlas från civilsamhället till politiken, samt generera socialt kapital.

Kollektivt agerande och voluntarism menar de är grunden i civilsamhället. I detta avseende har då civilsamhället en mycket socialiserande effekt. Men för att detta ska kunna ske är civilsamhället, för att kunna fungera, beroende av tillit och reciprocitet (ömsesidighet). Detta är något som kan förklaras kring idén om socialt kapital.

2.4 Socialt kapital

Som en viktig del av civilsamhällets funktionssätt är vilken typ av socialt kapital som där skapas. Detta begrepp kräver sin egen begreppsutredning då det har definierats och använts på varierande sätt av olika forskare.

Putnam (1996:201) definierar socialt kapital både som normer för reciprocitet, som generaliserat mellanmänniskt förtroende, och som nätverk av medborgerligt engagemang. Uppgiften är att ge upphov till en ökad samhällseffektivitet genom att underlätta samarbete. Hooghe *et al* (2003:2) gör dock en skillnad mellan

strukturellt socialt kapital, det vill säga nätverk, och attitydmässigt socialt kapital, vilket avser förtroende. Varför denna distinktion är viktig att göra specificeras av Rothstein (2004:95) då nätverk och förtroende är två olika saker som dessutom kan vara kausalt relaterade. Hooghe *et al* påpekar också att inte alla nätverk behöver ge upphov till socialt kapital.

Corrochano väljer att skilja på informellt och formellt socialt kapital, där han med informellt socialt kapital menar mellanmänniskt förtroende, medan formellt socialt kapital får betydelsen kollektivt handlande och nätverkande. Formellt socialt kapital skiljs sedan även från "civilsamhälle". Corrochano menar att termen civilsamhälle används när man talar om mer strukturerat kollektivt handlande, sådant som har klara regler för sitt utförande och följer vissa normer. Formellt socialt kapital kan däremot innefatta alla typer av kollektivt handlande. (Corrochano 2005:3, 8)

Vi vill med detta poängtera vikten av att vara uppmärksam på vad varje forskare exakt menar när han eller hon använder sig av dessa begrepp. Ofta menas liknande saker, och kanske har två forskare i operationaliseringen av begreppen använt sig av samma frågor även om man senare hänför dessa till olika begrepp. Eller så har två forskare mätt två olika saker som de senare ger samma benämning.

Vidare är det viktigt att göra en distinktion mellan vilken typ av förtroende som genereras. Det vill säga, gäller förtroendet enbart mellan människor i en specifik grupp, eller genereras vad man skulle kunna kalla för externa effekter, det vill säga att man anser att människor i allmänhet, även utanför den egna gruppen, går att lita på?

Hydén *et al* (2003:9ff.) har gjort en mycket detaljerad uppdelning av dessa olika typer av socialt kapital, främst relaterade till olika typer av socialt kapital som bildas inom grupper i samhället. Tilläggas kan att de definierar socialt kapital som ömsesidighet och förtroende. Putnam såg till en början allt socialt kapital som något positivt. Senare gjorde han en åtskillnad mellan *bridging* och *bonding* socialt kapital, där Putnam menar att *bridging* är den form av socialt kapital som existerar och genereras mellan olika typer av grupper. *Bonding* är istället den typ av socialt kapital som existerar och genereras inom en grupp.

Hydén *et al* menar dock att begreppet är mer differentierat än så. De utökar begreppets definition till ytterligare två former, *binding* och *blinding* socialt kapital. De menar att olika typer av socialt kapital uppstår i olika kontexter och skiljer således på socialt kapital i moderna och i förmoderna samhällen. *Binding* och *bonding* sägs vara karakteristiska för förmoderna samhällen, mellan *blinding* och *bridging* tillhör de mer moderna.

Varje typ av samhälle anses vidare ge upphov till en mer positiv och en mer negativ variant av socialt kapital. De båda positiva varianterna är *binding* (förmodernt) och *bridging* (modernt). Definitionen av *binding* kan tolkas som den typ av socialt kapital som för människor samman, dock ej med samma positiva samhällseliga effekter som Putnams *bridging* socialt kapital. *Bridging* är den allra mest "positiva" varianten av socialt kapital, som genererar mellanmännisklig tillit både inom den egna gruppen och mellan olika typer av grupper, kulturer etc. I de samhällen som karakteriseras av en hög grad av *bridging* socialt kapital anser

således de flesta människor att man kan lita på folk i allmänhet, både bekanta och främlingar.

De två negativa varianterna är bonding (förmodernt) och blinding (modernt). Med blinding menas att människor sluter upp kring en idé eller ideologi, till skillnad från bonding där människor snarare tillhör en grupp utifrån etnicitet eller religion. Det som anses negativt med båda dessa typer av socialt kapital är att de kan skapa polarisering mellan grupper, då de som tillhör en specifik grupp anser sig befinna i konfliktställning med utomstående. Här finns således ingen tillit till personer utanför den egna gruppen.

2.5 Avgränsningar

Vi har valt att göra vissa avgränsningar vad gäller vad som kan sägas ingå i det civila samhället. Detta är anpassat utifrån vår analys av civilsamhällets roll för demokratins fördjupning, och ska inte ses som en definitiv åsikt om hur man bör klassificera civilsamhället.

Vi ser först och främst, i likhet med många andra, civilsamhället som den del av samhället som varken är stat, marknad eller familj. Vi lägger också stor vikt vid att stat, marknad och civilsamhälle är komponenter som alla måste existera samt komplettera varandra i ett samhälle. Det är viktigt att studera huruvida dessa tre sfärer kan samarbeta eller ej, samt ifall de har autonomi gentemot de andra sfärerna.

Vi begränsar oss vidare till att diskutera de organisationer och sammanslutningar av människor vars verksamhet riktar sig utåt, som i någon mån har ett intresse av att delta i samhällsdebatten. På detta vis utesluter vi den typ av organisationer där folk utövar fritidsintressen och hobbies. Vi vill med detta dock inte förringa dessa organisationers förmåga att bidra till att dess medlemmar tränas i interndemokratiska förfaranden, eller att ge upphov till bildandet av socialt kapital. Vi väljer också att i vår analys titta både på organisationer som kan sägas förespråka demokratiska värderingar och sådana som snarare motverkar dessa. Detta för att vi vill titta på civilsamhället såsom det faktiskt ser ut (och vilka möjligheter och problem det innehar) för att kunna säga något om hur det bör se ut för att bidra till demokratisk fördjupning.

Vad gäller socialt kapital ansluter vi oss till dem som menar att socialt kapital för tydlighetens skull bör definieras som mellanmänniskt förtroende, och att man således bör skilja detta från nätverk. Vi har dock valt att inte utesluta arbeten från författare som definierat detta annorlunda än oss, men vi har försökt att vara noggranna med att alltid betona vad det är som avses av respektive författare.

Som läsaren kommer att märka har vi i vårt arbete begränsat oss till att studera förutsättningar och problem för Mexikos civilsamhälle utifrån ett nationellt perspektiv. Vi utesluter alltså teorier om det globala civilsamhället, samt eventuell påverkan som kommer från internationella aktörer. Detta kan givetvis vara ytterst intressant, men hade gjort vår uppgift och frågeställning alltför bred.

3 Metod och material

I detta kapitel kommer vi att presentera och analysera våra metodologiska utgångspunkter. Vårt teoretiska ramverk som ligger till grund för vår analys diskuteras, samt det material vi använt oss av.

3.1 Fallstudie

Avsikten med denna uppsats är att göra en kvalitativ fallstudie, där vårt fall utgörs av Mexiko såsom ett land som befinner sig i en process av fördjupning av demokratin. Det finns olika typer av metodologiska tillvägagångssätt när man arbetar med denna typ av fallstudier. Dessa har klassificerats av bland annat Arend Lijphart och Harry Eckstein. Den teorilösa, beskrivande studien, även kallad *atheoretical/configurative idiographic*, kan tjäna sitt syfte som empiriskt material att sedan applicera teorier på, men frånvaron av anknytning till teori gör att denna typ av studier inte bidrar till vetenskapens kumulativitet. *Disciplined configurative* kallas den typ av studie som använder teori för att belysa ett specifikt fall. Det är denna typ av studie vi avser att genomföra. (George & Bennet 2005:74f.)

I vår studie står alltså fallet som ska belysas i centrum. Den kan således sägas vara teorikonsumerande enligt terminologin Esaiasson *et al* (2004:41) använder sig av. Dessa studier skiljer sig från de teoriprovande, där det är teorin som står i fokus. Esaiasson *et al* (*ibid.*) påpekar dock att skillnaden mellan dessa två typer av studier inte är knivskarp. En teorikonsumerande studie prövar även teorin i viss mån; ifall resultaten inte överensstämmer med teorins utsaga kan tilltron till teorins giltighet komma att minska. Detta har vi tagit i beaktande då vi i vår studie försöker vara uppmärksamma på eventuella fenomen som ej kan belysas av redan existerande teorier. Eckstein (1992:139) påpekar också att en disciplined configurative-studie kan fungera teoriutvecklande, ifall man finner att ett empiriskt fall inte stämmer in på teorin, eller uppmärksammar att det finns luckor inom en teori eftersom ett fall inte kan förklaras i sin helhet.

Något som ofta benämns som ett problem med kvalitativa fallstudier är deras oförmåga till generaliserbarhet då man endast studerar ett fall. Detta kan ses som ett problem om man vill dra slutsatser om orsak och verkan, då man för att kunna göra detta behöver något att jämföra med. (Esaiasson *et al.* 2004:119)

Det kan dock hävdas att man genom den teorianvändande fallstudien kan bidra till forskningens kumulativitet. Enligt Uhlin (1995:5) kan de slutsatser man drar gälla enbart utifrån det specifika fall man studerar, men idéer som genereras kan fungera som utgångspunkt inför fortsatt forskning inom området.

Vår avsikt är således att bidra med insikter om förutsättningarna för Mexikos civilsamhälle utifrån existerande teorier, för att på detta sätt bidra till forskningens kumulativitet inom området.

Såsom Lundquist (1993:104f.) påpekar har fördelarna med kvalitativa studier, och då främst fallstudier, i allt större grad uppmärksammas på senare tid. De positiva aspekter vi gärna vill belysa är den kvalitativa studiens förmåga att gå in mer på djupet inom ett fall, att ta ett helhetsgrepp om en specifik problematik och se sammanhang och strukturer.

Syftet med denna uppsats blir då att tolka och förstå komplexa processer och sammanhang, snarare än att förklara händelser i termer av x och y. För detta syfte anser vi att vi har valt en passande metod.

3.2 Val av teoretiskt ramverk och analysverktyg

De teorier vi använder oss av fungerar främst som ett analysverktyg, med syftet att sortera empirin, reda ut vad detta är ett fall av, och belysa viktiga aspekter.

Som ovan beskrivits har vi sammanställt teorier kring demokrati och demokratisering, civilsamhälle och socialt kapital för att skapa det teoretiska ramverk som kan skapa förståelse för och insikt i vårt problem. Som vi också konstaterat ovan kan dessa begrepp tolkas på ett antal olika sätt. Vi har därför använt oss av ett flertal forskares syn på vad som menas med begreppen, både i teorin och i den praktiska operationaliseringen. De teorier och operationaliseringar vi sedan använt oss av är de som i vårt tycke framstår som mest genomtänkta, förankrade i empiri och framför allt mest allomfattande, som har tagit hänsyn till en rad aspekter och ”täckt in” vad andra forskare kan ha förbisett. Vad gäller demokratiteorierna skulle man kunna säga att vi till viss mån tar en normativ ställning till vilka teorier vi själva tycker stämmer bäst överens med begreppets innebörd.

Vi har i vår studie ett ”nerifrån och upp” -perspektiv snarare än ett ”uppifrån och ner”. Genom vårt val av civilsamhället som studieområde framgår det att vi tillskriver vikt vid politikens utbredning utanför staten, eliten och de officiella institutionerna. Därmed menar vi inte att klassificera dessa olika sfärers betydelse och relevans för demokratin. Snarare har vi valt att fördjupa oss i just civilsamhället då denna arena i relation till de andra kan ses som ett relativt nytt och aktuellt studieområde. Såsom vi sett ovan har det civila samhällets betydelse för demokratins fördjupning fått ökad uppmärksamhet de senaste årtiondena, i studiet av villkoren för de länder i tredje världen som demokratiserades med början på 1970-talet. Vi vill vidare tillägga att vi anser att både de liberala och de radikala teorierna tar upp viktiga aspekter av problematiken kring civilsamhället.

Organisationen CIVICUS² har utarbetat en analysmodell för att studera nationella civila samhällen. CIVICUS har skapat ett ”Civil Society Index” som avser att dela upp civilsamhället i olika mätbara komponenter för att på så sätt kunna analysera olika nationella civilsamhällens tillstånd. Skapandet av indexet är relativt nytt och har hittills applicerats på 40 länder. Mexiko är inte ett av dessa, men var ett av flera länder som utvärderades i en pilotstudie och en preliminär rapport om dess civilsamhälle har lanserats. (CIVICUS hemsida)

Analysmodellen täcker in viktiga aspekter vilka vi anser formar ett bra analysverktyg. Dock avser vi inte att kopiera modellen ”rakt av”, utan diskutera dess aspekter i förhållande till andra teorier och begreppsdefinitioner som utarbetats ovan. Dess metodologiska tillvägagångssätt och klassificeringar anser vi kunna förhålla oss till och hämta inspiration från.

CIVICUS har åtskiljt fyra komponenter som utgör analysmodellen. De fyra komponenterna representerar civilsamhällets:

- * Struktur: aktörerna på civilsamhällets arena, deras karakteristika och relationerna dem emellan
- * Samhällsklimat: politiskt, sociokulturellt
- * Värderingar: bland annat transparens, tolerans, icke-våld och kvinnors rättigheter.
- * Genomslag: delaktighet i lösning av sociala, ekonomiska och politiska problem, påverkan på människors liv

CIVICUS har sedan ett antal punkter som de analyserar under varje dimension. Vi har av dessa valt att lägga tyngdpunkt vid de punkter som vi anser till störst del är väsentliga för vår frågeställning, det vill säga de som kan visa på möjligheter och problem för en demokratisk fördjupning.

CIVICUS diskuterar det faktum att det inte är en lätt process att på detta sätt mäta civilsamhället, och att det finns en risk att det kan ses som kontroversiellt. De betonar vikten av att inte påtvinga samhällen normer ovanifrån. Man inkluderar även i analysen de typer av civilsamhällen som kan ses som ”ocivila”, med motiveringen att man vill reflektera den verklighet en nations civilsamhälle befinner sig i, snarare än någon form av idealbild. Samtidigt poängterar man att mätningarna är värdeladdade, då att man väljer att studera vissa aspekter som man anser vara viktiga, såsom till exempel demokrati, transparens och jämställdhet. (CIVICUS hemsida)

Dessa analyskomponenter används bl.a. av Sida i dess arbete riktat mot det civila samhället, och det är Sidans svenska översättningar vi använt oss av. (Sidans policy för det civila samhället)

3.3 Material

² CIVICUS: World Alliance for Citizen Participation är en internationell allians som har funnits sedan 1993. Syftet är att verka för ett stärkt civilsamhälle utifrån värderingar såsom rättvisa, jämlikhet och kunskap.

Vår materialinsamling har bestått i att tillgodogöra oss främst sekundärmaterial kring de generella teorier och begrepp som vi utgår ifrån samt det specifika materialet om Mexiko. Eftersom vår studie fokuserar på en utveckling som ägt rum de senaste åren, och då teorierna vi arbetar utifrån är relativt nya, har mycket av materialet bestått av vetenskapliga artiklar. Dessa kan i störst utsträckning ge oss aktuell information och uppdatera oss om forskningsområdets senaste rön.

Som vi redan konstaterat kan det råda ganska stora meningsskillnader forskarna emellan vad gäller definition och operationalisering av de teorier och begrepp som är centrala för vår uppsats. I vår materialinsamling har det därför varit mycket viktigt att vi hela tiden noga beaktat vad respektive författare verkligen avser med sina begrepp i teori och praktik. Man kan således säga att vi fortlöpande ägnat oss åt att kritiskt granska varje författare utifrån en rad kriterier. Vi har till exempel haft i åtanke huruvida författaren ifråga är etablerad inom sitt område och förekommer i referenser som berör liknande aspekter. Vi har också styrts av huruvida man återfinner artikeln i en etablerad vetenskaplig tidskrift som ställer krav på vetenskaplighet av sina författare, t.ex. genom att texterna granskas innan publicering. Annat som styrts är ifall författaren är tydlig i sin begreppsdefinition och ifall vi kan relatera det författaren säger till övrig forskning. Detta gäller för texter som behandlar teorier såväl som empiri. För det empiriska materialet har vi utöver facklitteratur och vetenskapliga artiklar också använt oss av data från mätinstitut. Vi har haft som riktlinje att enbart lita till sådana som anses vara internationellt erkända och gångbara.

Då vårt empiriska material utgjort grunden för vår analys samt enbart bestått av sekundärmaterial har vi insikt om att inte kunna ge en heltäckande bild. Dock har vi genom att ta del av olika texter lyckats få en överblick om hur civilsamhället i Mexiko ser ut. Ofta tas liknande uppfattningar och iakttagelser upp i artiklarna.

3.4 Avgränsningar i tid

Uppsatsen är, på grund av frågeställningens natur, begränsad till Mexiko i ett nutidsperspektiv. Då vårt fokus ligger på nuvarande situation, samt hinder och möjligheter inför framtiden, är vår ambition att vara så dagsaktuella som möjligt. Vår analys fokuserar på tiden efter det som kan benämnas Mexikos demokratiska transition. De första valen som ansågs vara förhållandevis fria från valfusk hölls år 2000, och då skedde också det första maktskiftet sedan år 1929. Som läsaren kommer att uppmärksamma har vi dock ägnat en stor del åt att beskriva och diskutera Mexikos historia vad gäller civilsamhället och demokrati/demokratisering. Detta för att vi ser den historiska kontexten som oerhört viktig i att förstå och kunna analysera de frågor vi ställt oss i denna uppsats.

4 Analys

4.1 Utgångspunkt: Mexiko och demokratin

Fram till år 2000 hade Mexikos styrelseskick snarast karaktär av något Schedler (2006:88) kallar *electoral authoritarianism*. Denna definition används också av Larry Diamond (2002:25) som menar att det dåvarande Mexiko kunde klassas som en stat med ett hegemoniskt partisystem, där det regerande partiet styr den politiska arenan.

Den mexikanska statsstrukturen skiljde sig åt gentemot de flesta andra latinamerikanska länder. De militärdiktaturer som många andra länder i Latinamerika upplevde varade ganska kort tid i jämförelse med de 71 år som PRI (Partido Revolucionario Institucional) innehade makten i Mexiko. Detta gjorde att det styrande partiet var betydligt mer inbäddat i samhällsstrukturen än i andra länder, och genom åren inkorporerade man stora delar av samhällsapparaten i partiet. (Avritzer 2006:42) PRI var ett korrupt, oligarkiskt parti, och tillgång till makt och inflytande kunde man bara få genom partiet. Med olika medel såsom mutor och kontroll av media kunde man således förhindra att oppositionen fick tillgång till någon reell makt eller inflytande. (Krauze 2006) Även civilsamhället var inordnat under statsapparaten och stod således i beroendeställning till denna. (Avritzer 2006:49)

Under 1980- och 90-talen började dock Mexiko röra sig mot ett mer demokratiskt styre. Det val som hölls år 1988 hade en stor del i denna utveckling. Det nybildade socialistiska partiet PRD (Partido de la Revolución Democrática) utmanade då PRI om makten, men lyckades inte störta det ständiga regeringspartiet. Det framkom dock bevis för att PRI använt sig av omfattande valfusk för att behålla makten, något som utlöste stora protester. (Schedler 2006:93) Detta ledde till att människor började sammansluta sig i organisationer som motsade sig det auktoritära styret och hade som mål att verka för ett mer demokratiskt Mexiko. (Alfie Cohen 2004)

Mexikos demokratisering påskyndades också av ekonomiska faktorer. Enligt Stolle-McAllister (2005:30) hade PRI tidigare haft kontroll över stora delar av ekonomin genom statsapparaten, något som blev allt svårare att upprätthålla i och med 80- och 90-talens ekonomiska liberalisering. PRI:s alltmer begränsade ekonomiska resurser tillföll då en allt mindre skara, vilket ledde till protester mot de ekonomiska orättvisorna. Grugel (2002:167) påpekar också att den typ av populism som rådde i Mexiko bara kan upprätthållas när det råder ekonomisk tillväxt. Endast då ges partistaten möjlighet att ägna sig åt omfattande olagliga

ekonomiska utbetalningar, och på så vis hålla inflytelserika grupper i samhället nöjda.

Av flertalet författare påpekas också att zapatiströrelsen³ hade stor betydelse för demokratiseringsprocessen samt diskussionen kring demokratins kvalitativa innehåll. Rörelsen skiljde sig från många andra latinamerikanska gerillarörelser genom att man trots användandet av våld hade demokratisering högt upp på sin politiska agenda, med fokus på civilsamhället som en plattform för samhällets fattigaste att få större inflytande. Kring zapatisterna växte också fram en rad organisationer som stödde dem, direkt och indirekt. Enligt Gilbreth och Otero snabbade zapatisterna på Mexikos demokratisering genom att man ifrågasatte PRI:s långvariga styre samt pekade på behovet av en demokratisering även inom det civila samhället och den kulturella sfären. Detta var i större grad möjligt för en utomstående, ny aktör eftersom de politiska oppositionspartierna ofta var inkorporerade i PRI:s statsapparat. (Gilbreth & Otero 2001:7ff.)

Såsom nämnts ovan fokuserar man inom transitionsteorier ofta på politiska aktörer. Även om vi anser att även andra faktorer, såsom civilsamhället och ekonomiska förutsättningar, haft betydelse för den demokratiska transitionen så kan också konstateras att det finns nyckelpersoner inom PRI som haft stor inverkan. Det var PRI:s dåvarande president Ernesto Zedillo som under 1990-talet insåg att partiet hade börjat förlora sitt grepp om makten, och då möjliggjorde en öppning mot demokratiska reformer. Detta kritiserades han starkt för av mer hårdföra medlemmar inom partiet som ville se honom avsatt. (Krauze 2006)

Under 1990-talet genomfördes således en rad åtgärder som syftade till ett mer demokratiskt Mexiko. Bland annat gjorde man en rad lagändringar i syfte att omöjliggöra valfusk. I detta ingick till exempel att överflytta valövervakningen från regeringen till den oberoende valmyndigheten IFE (Instituto Federal Electoral). (Schedler 2006:93)

År 2000 hölls det första valet som kan räknas som demokratiskt. För första gången på 71 år ägde ett maktskifte rum. Valet vanns av det högerinriktade PAN (Partido de Acción Nacional) och president Vicente Fox. Problematiken kring Mexikos långa tradition av valfusk återkom dock i det andra presidentvalet, som hölls den andra juli 2006. Här stod Mexiko inför en situation där de tre största partierna (PAN, PRI och PRD) alla hade möjlighet att vinna makten. Utgången blev otroligt jämn mellan PAN och PRD; skillnaden var mindre än en procentenhet, men det var PAN som hade marginalerna på sin sida. Detta utlöste omfattande protester från PRD:s håll, med presidentkandidat Andrés Manuel López Obrador i spetsen, då man återigen anklagade det rivaliserande partiet för att ha begått oegentligheter för att komma till makten. López Obrador vägrade acceptera valresultatet och manade sina väljare till gatuprotester. Här stod Mexiko vid ett vägskäl vad gäller demokratins fortlevnad, då landet upplevde att

³ Zapatisterna var från början en rebellrörelse där majoriteten tillhörde Mayafolket i den mexikanska delstaten Chiapas. Den 1 januari 1994 startade man ett väpnat uppror i protest mot att Mexiko gått med i frihandelsavtalet NAFTA. Stridandet pågick i tolv dagar och efter en månad började man fredsförhandlingar med en regeringsutsänd.

situationer utspelade sig som liknade de man gått igenom under det auktoritära styret och demokratiseringsfasen. Slutligen accepterade dock López Obrador valresultatet och sitter numera i opposition. Man skulle kunna se det som att Mexikos demokrati ställdes inför en prövning, som man till slut övervann. (Schedler 2007:88ff.)

I vår vidare analys utgår vi också från att Mexiko befinner sig i någon form av demokrati, med vilket vi då menar att man uppfyller Dahls kriterier för en polyarki. Detta bekräftas av att landet klassificeras som ”fritt” enligt Freedom House. (Freedom House hemsida) Såsom vi konstaterat ovan säger detta dock inte särskilt mycket om demokratins djupare innehåll. Vi går nu därför över till att studera civilsamhällets betydelse för demokratins fördjupning.

4.2 Mexikos civilsamhälle utifrån de fyra dimensionerna: *samhällsklimat, struktur, värderingar och genomslag*

Utifrån CIVICUS fyra dimensioner *struktur, samhällsklimat, värderingar* och *genomslag* ska vi nu analysera civilsamhällets problem och möjligheter för att få till stånd en demokratisk fördjupning. Såsom vi påpekat ovan kommer vi dock inte att följa dessa till punkt och pricka, utan fokusera på de bitar som är mest relevanta för civilsamhällets betydelse för demokratisk fördjupning. Vi har också valt att kasta om i CIVICUS ordning av dessa; vi börjar med att presentera civilsamhällets position i förhållande till det rådande samhällsklimatet, då detta kan tjäna som en bra utgångspunkt för att förstå dess förutsättningar.

CIVICUS har inom varje arena ett antal mer specifika punkter de tittar på i analysen. Vi börjar varje stycke med en presentation av dessa, och fortsätter sedan med våra tolkningar och vår analys.

Noteras bör att de fyra ovan nämnda arenorna har många beröringspunkter mellan varandra, och urvalet av vilka aspekter som förklaras inom ramarna för respektive dimension ska inte ses som något definitivt. Vi har gjort vår indelning utifrån vad vi anser fungera bra för analysens uppbyggnad. Det handlar i slutändan om att CIVICUS analysmodell ska fungera som ett verktyg för sortering av empiri, och därför göra uppgiften mer strukturerad.

4.2.1 Samhällsklimat

Med *samhällsklimat* menas vilket förhållande civilsamhället har till övriga delar av samhällsapparaten, samt vilka möjligheter man har att verka utifrån den kontext man befinner sig i. Här studeras relationer mellan stat, marknad och civilsamhälle, politisk, socioekonomisk och sociokulturell kontext, vilken rättslig miljö man verkar i samt vilka fri- och rättigheter man har.

Såsom vi konstaterat ovan har mycket av den teoretiska diskussionen kring civilsamhället genom tiderna kretsat kring dess förhållande till övriga samhället, och främst då staten. Det är viktigt att civilsamhället behåller en autonomi gentemot staten för att på så sätt fungera som motmakt och kritisk granskare. Som vi kunnat se ovan har så dock inte detta varit fallet i Mexiko under 1900-talet.

Staten har enligt CIVICUS rapport (2002:10) intagit olika hållningar gentemot civilsamhället genom tiderna; man har både försökt förbjuda organisationer, inkorporera dem under statsapparaten och vid vissa tidpunkter samarbetat med dem. Enligt Avritzer (2006:49) kan civilsamhällets utveckling delas upp i två faser; före och efter valfusket 1988. De sociala rörelser som uppstod innan dess lyckades till viss del skapa sig ett utrymme utanför statens inblandning, men inkorporerades även till viss del. Dessa rörelser fokuserade mestadels på olika typer av sociala projekt. För rörelserna som uppstod efter uppdagandet av valfusket 1988 var däremot målet just att granska och kritisera regeringspartiet och statsapparaten, vilket ledde till att de i större grad kunde behålla sin roll som oberoende aktörer. Hit torde också organisationerna som uppstod kring zapatisterna kunna räknas in, då även de protesterade mot PRI:s odemokratiska styre samt förespråkade alternativa vägar till och former av demokrati. Såsom vi konstaterat ovan fick dessa rörelser en stor betydelse i Mexikos utveckling mot ett mer demokratiskt samhälle.

De förändringar som skedde i Mexiko under 80- och 90-talen innebar således att relationerna mellan civilsamhälle, stat och marknad förändrades. Där statsapparaten tidigare varit mycket omfattande började man nu se en större differentiering, där den ekonomiska sfären likväl som civilsamhället i allt större utsträckning skildes åt från staten och fick sina egna utrymmen i samhället. Civilsamhället har alltså på relativt kort tid gått från att vara ömsom motarbetad av och ömsom inkorporerad i statsapparaten till att till stor del nu ses som en legitim, oberoende samhällssfär. Det kvarstår dock ett visst förtryck och motarbetande av grupper av civilsamhället som konstitueras av de fattigaste invånarna. (Freedom House hemsida)

Avritzer (2006:42ff.) pekar på att denna relativt smärtfria övergång kan bero på att det i Mexiko funnits en jämförelsevis låg grad av förtryck av både civilsamhället och det politiska samhället under landets auktoritära regim. Detta kan jämföras med andra latinamerikanska länder där militärdiktaturer förtryckt den politiska oppositionen, och ibland även civilsamhället, med mycket mer hårdföra metoder. Det har därför i Mexiko funnits en viss tradition och vana hos medborgarna av associationsliv, även om detta oftast skedde i statens regi.

Waisman (2006:26) påpekar dock att det auktoritära styre som präglats av en hegemonisk partiapparat skapar vissa strukturer som kan fortleva även i en demokratisk kontext. Vad han menar är att det i Mexikos auktoritära regim skapades ett patron-klientförhållande mellan staten och dess medborgare. Dess formella legitimitet försvann med demokratiseringen, men strukturerna lever vidare i det mexikanska samhället.

Kanske blir det särskilt viktigt för Mexiko, med tanke på dess historia av patron-klientförhållande mellan stat och medborgare samt dess statliga kooptering av civilsamhället, att man fokuserar på vikten av att organisationer kan verka

oberoende av staten. Både i CIVICUS rapport (2002:10) och av Merchant och Rich (2005:8) påpekas till exempel vikten av att den ekonomiska finansieringen av olika grupper ska komma från olika källor, för att man på så sätt inte ska stå i beroendeställning till någon särskilt inflytelserik grupp (vi återkommer till finansieringsfrågan nedan).

Såsom vi sett ovan i teoridelen kan socioekonomiska klyftor ha en negativ inverkan på civilsamhällets potential att verka för demokrati, då det inte ska tas för givet att alla klasser i samhället har samma förmåga att organisera sig. I Mexiko kan detta vara ett problem då de ekonomiska klyftorna är mycket stora. Vid sekelskiftet hade 40 procent av befolkningen en inkomst på under 2 dollar per dag, och den rikaste tiondelen av befolkningen tjänade 45 gånger så mycket som den fattigaste. (Waisman 2006:28) Vi återkommer till vilka konsekvenser denna ojämlikhet kan få under diskussionen om civilsamhällets struktur.

Man har fortfarande enorma problem att brottas med vad gäller statsapparatus funktionssätt. Ett problem som Mexiko brottas med är korruption. Som vi berättat ovan var PRI ett korrupt parti, och mycket av partisystemets funktionssätt var uppbyggt kring mutor, beskyddarverksamhet och liknande. När Vicente Fox vann valet år 2000 gjorde han det mycket tack vare att han lovade att ta krafttag i frågor som korruption och brottslighet. Hittills har det dock inte skett några avsevärda reella förändringar i dessa frågor, och många av problemen förblir akuta. Korruptionen är utbredd inom såväl de politiska partierna som polisväsende och rättsstat. (Freedom House hemsida)

Att mäta förekomsten av korruption är problematiskt. Det går inte att mäta direkt, utan man måste förlita sig till folks uppfattningar om den. I Latinobarómetros⁴ mätningar från 2005 (30ff.) framgår dock att befolkningen i Mexiko i genomsnitt trodde att 77 procent av alla statsanställda var korrupta. 50 procent av befolkningen hade upplevt korruption personligen eller inom familjen. Denna siffra har dock sjunkit de senaste åren (år 2001 låg den på 65), något som kan tyda på att en förändring håller på att ske. Konstateras kan dock att korruption fortfarande är en del av det mexikanska samhället.

Detta kan man anknyta till vår teoretiska diskussion ovan om socialt kapital. Vi har ovan fokuserat på hur socialt kapital genereras inom ramen för civilsamhället. Detta är dock bara en liten del av den diskussion som finns kring detta fenomen. De samhällsliga institutionernas funktionssätt har givetvis också en stor betydelse för skapandet av socialt kapital. Det är inte svårt att tänka sig att samhällen med hög grad av korruption också har en låg grad av tillit människor emellan. Detta bekräftas också av en undersökning av World Value Surveys där man konstaterar att det som i allra högsta grad påverkar människors grad av tillit till andra är förekomsten av korruption och mutor. (Rothstein 2004:181) Detta verkar också stämma in på Mexiko. I Latinobarómetros rapport (2005:85) nämns det faktum att Latinamerika har den lägsta nivån av mellanmänsklig tillit i världen. I genomsnitt anser 80 procent av Latinamerikas invånare att man inte kan lita på personer man

⁴ Latinobarómetro är årliga opinionsmätningar som genomförs i Latinamerika. De första större mätningarna genomfördes 1995, med ekonomiskt stöd och teknisk support av bl.a. EU. (Linde & Ekman 2006:259)

inte känner. I en rapport från samma institut år 2004 (31f.) kan vi se att Mexiko i slutet av 90-talet hade högre grad av mellanmänsklig tillit än det latinamerikanska snittet, då ca 40 procent svarade jakande på frågan om de ansåg att det går att lita på människor. Denna siffra sjönk dock stadigt de följande åren och låg år 2003 (sista året varifrån data finns tillgängligt) på 17 procent. Utifrån dessa siffror kan konstateras att Mexiko karakteriseras av en låg grad av mellanmänskligt förtroende, vår definition av socialt kapital. Nedan kommer vi att diskutera de konsekvenser detta kan få för civilsamhället.

4.2.2 Struktur

Med *struktur* menar CIVICUS civilsamhällets bredd, djup och mångfald. Vidare tittar man på dess nivå av organisering, dess finansieringsmöjligheter samt de relationer som finns mellan olika delar av civilsamhället. Denna sista aspekt har vi dock valt att utveckla närmare under avsnittet som rör värderingar.

För att få en djupare förståelse för civilsamhällets nuvarande struktur börjar vi med att kort titta på några aspekter av dess historiska kontext.

Vi har sett ovan att Mexikos civilsamhälle traditionellt varit inkorporerat i statsapparaten och att dess nivå av autonomi således varit låg, men att man i början på 90-talet upplevde en utveckling med ett mycket snabbt expanderande civilsamhälle. Detta inkluderade bland annat organisationer som kämpade för kvinnors och ursprungsbefolkningars rättigheter, miljörörelser, studentuppror, bondeuppror, etc. (Alfie Cohen 2004) Denna utveckling ledde till att det mexikanska civilsamhället numera karakteriseras av en bredd och ett djup som står i skarp kontrast till hur det sett ut under större delen av 1900-talet. Enligt Alfie Cohen nådde dock civilsamhället sin "höjdpunkt" vad gäller aktivitet och organisering i mitten av 90-talet, för att sedan ha mattats av. Detta kan ses som förståeligt, då man inte hade ett gemensamt mål att kämpa för när de politiska institutionerna väl hade blivit demokratiserade. För demokratisens fortsatta fördjupning kan det dock bli förödande om engagemanget avstannar här. Dessutom kan man finna andra anledningar till varför denna avmattning skedde.

Alfie Cohen (2004) menar bland annat att en av orsakerna till nedgången i antalet organisationer var problem med finansiering. Hon hävdar bland annat att många organisationer såg sig tvingade att registrera sig som politiska partier, eftersom det där fanns bättre resurser att tillgå.

Finansieringsproblematiken framhålls också av Rich och Merchant (2005:11) som hävdar att det mexikanska civilsamhället befinner sig i en ständig finansieringskris. I CIVICUS rapport (2002:9f.) ges också finansieringsaspekten stort utrymme. Där uttrycks en oro för att organisationer kan tvingas lägga ner på grund av problem med finansiering av sin verksamhet. Det finns då en risk att de som kvarstår utvecklas till att bli specialiserade grupper som jagar donationer att användas till att tillhandahålla olika typer av tjänster, istället för att organisationernas fokus ligger på att delta i den offentliga debatten.

På grund av Mexikos specifika historia blir finansieringsproblematiken komplex. Förutom det statliga inflytandet har den katolska kyrkan också haft en

stor betydelse för civilsamhället, då mycket av finansieringen till NGO's i Mexiko har kommit härifrån. (Merchant & Rich 2005:10) Detta gör att dessa två auktoriteter traditionellt haft ett mycket stort inlyftande över civilsamhället. Det vore i Mexikos fall således positivt ifall civilsamhällets inkomster i framtiden kommer från en rad olika källor, för att undvika att hamna i beroendeställning till stat eller kyrka.

En annan problematik som berörs i CIVICUS rapport (2002:9) rör civilsamhällets ojämna spridning, både geografiskt och mellan olika grupper och klasser i samhället. Det kan enligt det radikala perspektivet inte tas för givet att civilsamhället i sig är en positiv kraft, då det även här kan finnas en segregering mellan samhällsgrupper vilket gör att olika gruppers intressen tas tillvara i olika hög grad. Detta verkar vara en realitet i Mexiko. Uppfattningen hos dem som tillfrågats för rapportens räkning var att organisationer inte har en jämn spridning, och att delstater med minst koncentration av organisationer också är de fattigaste.

Detta problem diskuteras av Corrochano (2005:12), som drar slutsatsen att det mexikanska civilsamhället karakteriseras av ett ojämnt flöde av socialt kapital⁵ där de fattiga i större utsträckning saknar tillgång till detta. Bristen på socialt kapital bidrar till att fattiga människor i mindre utsträckning är delaktiga i civilsamhället. Enligt Corrochano bör man därför vara vaksam över hur långtgående slutsatser man drar om civilsamhällets förmåga att bidra till landets demokratisering och demokratiska fördjupning. Det finns en risk att civilsamhället endast kommer att representeras av människor från de högre samhällsklasserna och att det då bara blir deras intressen som tas tillvara.

Civilsamhället skulle således påverkas positivt ifall resten av samhället blir mer jämlikt, samtidigt som civilsamhället också, i egenskap av forum där man verkar för samhällsförändringar, kan bidra till en sådan positiv samhällsutveckling. Corrochanos slutsats blir därför att det är viktigt att staten och civilsamhället verkar tillsammans för att motverka de ojämlikheter som finns inneboende i samhället. De skulle således fungera som samverkande krafter, men också som ömsesidigt kontrollerande motmakter.

Fattigdomsproblematiken i Mexiko är också knuten till diskriminering av ursprungsbefolkningen. De har traditionellt varit en mycket marginaliserad grupp i samhället, och deras sociala och ekonomiska rättigheter har inte respekterats av resten av samhället. (Freedom House hemsida) I samband med civilsamhällets allmänna uppsving i landet uppstod också rörelser som kämpade mot denna etniska diskriminering. Bland annat år 1992 genomförde dessa en mängd stora marscher och åberopade sina rättigheter. (Alfie Cohen 2004) Zapatiströrelsen är kanske den rörelse som i högst grad fått uppmärksamhet i denna fråga. Enligt Gilbreth och Otero (2001:24) var ett av zapatisternas mest direkta bidrag till demokratin att sätta ursprungsbefolkningens rättigheter på agendan och utmana ett i grunden rasistiskt Mexiko.

⁵ Corrochanos definition av socialt kapital har beskrivits ovan under rubriken ”Teorier och begreppsdefinitioner”, men vi kan kort påminna om att Corrochano utgår från en bredare definition där socialt kapital innefattar mellanmänniska relationer både på individ- och gruppnivå.

4.2.3 Värderingar

Under dimensionen *värderingar* analyseras de principer och värderingar som uttrycks, utövas och upprätthålls av civila samhället. CIVICUS har listat följande värderingar som de fokuserar på i sina rapporter: demokrati, tolerans, transparens, ickevåld, jämställdhet, fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling med avseende på miljön. Här fokuserar vi på dem som vi anser ha störst betydelse i relation till demokratins utveckling.

De liberala och radikala teorier som vi presenterat ovan listar ett antal kriterier där det visas på vilka positiva aspekter civilsamhället bör föra med sig. Bland annat ska man enligt det liberala perspektivet tränas i demokratiska normer och värderingar, och det radikala perspektivet betonar vikten av att skapa identiteter och nätverk av solidaritet. Vid rätt förhållanden kan således de positiva varianterna av socialt kapital skapas här. Vad vi benämner som *bridging* socialt kapital är det som skapas då människor känner förtroende för den egna gruppen, men också för människor utanför denna.

Men finns då förutsättningarna för att civilsamhället i Mexiko ska generera alla dessa positiva aspekter?

Enligt CIVICUS rapport (2002:13f.) har det civila samhället i Mexiko haft en stor betydelse när det gäller att uttrycka och upprätthålla värderingar gällande demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet och tolerans. Som vi har sett ovan bildades under 1980- och 90-talen också en rad organisationer som ägnade sig åt att försvara olika gruppers intressen och rättigheter.

Dock finns det en hel del svagheter i sektorn, som bland annat belyses av CIVICUS-rapporten och Alfie Cohen (2004). Båda pekar på att man inom civilsamhället haft problem med att skapa och upprätthålla interndemokratiska praktiker såsom ansvarsutkrävande, transparens, horisontellt beslutsfattande och val av ledare inom organisationerna. Detta uppfattas i CIVICUS rapport som den största utmaningen sektorn står inför. Brister i dess utövande ser de som nedärvt från den tidigare förhärskande politiska kulturen.

Alfie Cohen hävdar att frånvaron av en demokratisk tradition och träning i demokratiska praktiker har lett till att ett starkt socialt kapital inte kunnat skapas. Alfie Cohen använder sig av Putnams definition av socialt kapital, det vill säga att det både innefattar nätverk, normer och mellanmänniskt förtroende. Man bör alltså beakta att vad hon menar är att man både misslyckats med skapandet av starka nätverk och av förtroende människor emellan inom civilsamhället. Hon menar också att diverse organisationer inom civilsamhället har antagit en position där de ser sig själva befinna sig i konflikt med resten av samhället, vilket har distanserat dem från andra grupper och skapat stor misstro. Detta kan då hänföras till vad vi menar med *blinding* socialt kapital, som genererar förtroende inom en grupp med en viss ideologi, men inte grupper emellan.

Vi vill här uppmärksamma att den katolska kyrkan haft en speciell betydelse för det mexikanska civila samhället, som De Los Reyes och Rich (2005:94) menar varit av negativ karaktär. Som vi tidigare konstaterat har den katolska kyrkan under lång tid haft ett stort inflytande över det mexikanska civilsamhället, då mycket av finansieringen kommit därifrån. De Los Reyes och Rich menar att detta

har varit ett problem, då kyrkan har valt att stödja endast de organisationer som delar dess värderingar. Enligt Rich och De Los Reyes har de länge varit fientligt inställda till sekulära grupper i Latinamerika, och särskilt kritiska mot dessa i Mexiko. Detta är ett fall av *blinding* socialt kapital, då man enbart trott blint på sina egna principer och inte respekterat avvikande synsätt.

Alla grupper i civilsamhället utgår inte i grunden från demokratiska principer. Detta kan utgöra ett dilemma när man studerar huruvida en organisation bidrar positivt till samhällets utveckling och till demokrati. (Vissa anser ju att grupper med odemokratiska principer inte ens bör räknas med i definitionen civilsamhälle.) Lipset har konstaterat att en organisation kan ha principer som inte stämmer överens med demokratiska värderingar (till exempel utövandet av våld), men ändå fylla en demokratisk funktion ifall man utmanar en rådande, odemokratisk statsmakt. Det gäller dock att beakta vilka konsekvenser detta kan få. (De Los Reyes & Rich 2005:94)

Vi har ovan diskuterat zapatisternas roll för Mexikos demokratiska utveckling. Denna rörelse visar på flera aspekter vad gäller huruvida en organisation kan anses bidra till demokratin även om den använder sig av det som benämns odemokratiska principer. Det kanske kan ses som en paradox att rörelsen startade genom ett rebelluppror, samtidigt som man förespråkade demokratiska värderingar. Som vi nämnt i teoridelen kan det dock vara lämpligt att analysera rörelser utifrån huruvida de befinner sig i en demokratisk kontext eller inte. Zapatisterna startade sitt uppror mot en auktoritär regim, och kan då inte sägas ha brutit mot några demokratiska spelregler då det inte fanns några sådana att följa.

4.2.4 Genomslag

Vid analys av vilket *genomslag* civilsamhället har i Mexiko fokuserar man på följande arenor: vilket inflytande man har på offentligt beslutsfattande, vilken möjlighet man har att utöva ansvarsutkrävande av stat och marknad, samt huruvida man kan fånga upp sociala intressen, stärka medborgarnas inflytande i samhället och möta sociala behov.

Vilket genomslag civilsamhället har beror oundvikligen på i vilken samhällelig kontext man verkar. Som vi sett ovan är det relativt nyligen som organisationer som inte verkar under statens regi fått sitt legitima utrymme i Mexiko. Men som vi också kunnat konstatera har olika typer av rörelser också kunnat utmana den gamla auktoritära regimen och krävt att få detta utrymme. På så sätt hade de en oerhört stor betydelse och ett oerhört stort genomslag i Mexikos demokratiseringsprocess. De olika organisationerna medverkade till att medborgarna genom demokratiska och transparenta val till slut kunde börja välja sina politiska ledare demokratiskt.

Ett problem som man uppmärksammar i CIVICUS-rapporten (2002:15) vad gäller civilsamhällets relation till den politiska sfären är att vissa odemokratiska praktiker som uppstod under den auktoritära regimen fortfarande består. De menar på att man sett att det tjänar föga till att upprätthålla formella kanaler mellan

civilsamhället och den politiska sfären, eftersom man har en tradition av att inflytande bara kan uppnås genom personliga kontakter.

Detta kan bland annat ta sig uttryck i hur olika organisationer arbetar för att uppfylla sociala åtaganden man gjort. För vissa organisationer vars främsta mål är att bistå svaga grupper i samhället kan det vara lönsamt att kompromissa kring aspekter rörande transparens och interndemokrati, till exempel genom att använda sig av personliga kontakter inom politiken för att få tillgång till olika varor och tjänster som tillhandahålls eller förmedlas av staten. Det blir då viktigare att leverera de tjänster man utlovat än att fungera som en förebild i aspekter som transparens och horisontellt beslutsfattande. Här kan vi alltså se att det kan uppstå en konflikt i nödvändigheten av att kunna leverera tjänster till behövande och vikten av att upprätthålla, och därmed förmedla, demokratiska principer till medlemmar i en organisation och andra personer i dess närhet.

Såsom vi konstaterat ovan blir det i en situation som denna viktigt att man inte är helt beroende av en enda källa för till exempel finansiering. Vi kan här också se ytterligare ett exempel på hur stor betydelse det har inom vilken typ av samhälle som civilsamhället verkar.

5 Resultat och avslutande diskussion

Under denna rubrik kommer vi att sammanfatta de resultat vi kommit fram till. Vi diskuterar även vilken roll vår metod och val av analysmodell har haft för de slutsatser vi drar. Vi avslutar avsnittet med att diskutera de aspekter vi anser är viktiga för framtida forskning inom ämnet.

5.1 Resultat

Vi har sett att de strukturer som skapats under Mexikos tidigare auktoritära regim fortfarande präglar både landet i stort och civilsamhället specifikt, ofta i negativ riktning. Bland annat har vi sett att civilsamhället brottas med problem med interndemokratiska förfaranden och att det förekommer att man utnyttjar personliga kontakter inom till exempel de politiska partierna för att tillskansa sig fördelar. Detta kan kanske kopplas till att civilsamhället ännu inte har särskilt stora finansieringsmöjligheter och därför måste lägga ner stor möda på arbetet med att skapa resurser.

Den låga grad av tillit som präglar det mexikanska samhället i stort, och som kan anses ha sitt ursprung i den tidigare auktoritära regimens system av korrption och klientilism, har också återverkningar på det civila samhället idag. Detta märks bland annat på att vissa grupper inom civilsamhället ser sig som i konflikt med andra; man identifierar sig främst med den egna gruppen och inte med samhället i stort. Vi ser alltså att man har att brottas med att det sociala kapital som uppstår ofta är av typen *blinding*, som leder till att samarbete bara uppstår inom en grupp, snarare än *bridging*, som är den variant av socialt kapital som får mest positiva effekter på samhället i stort då den till exempel leder till ökat samarbete.

Särskilt problematiskt verkar polariseringen vara mellan olika socioekonomiska grupper. Lägre samhällsklasser och ursprungsbefolkningar verkar i mindre grad vara representerade inom civilsamhället, något som gör att detta kanske inte alltid kan ses som en odelat positiv arena för sociala frågor att lyftas, då de lägre klasserna i mindre utsträckning kan känna sig delaktiga.

Men det finns också positiva aspekter att belysa. Civilsamhället upplever idag en helt annan legitimitet och autonomi idag än för bara tio år sedan. Det faktum att många organisationer startade för att kämpa för demokrati gör också att det ofta finns med som en utåtriktad grundvärdering, även om man ibland brustit i interndemokrati.

5.2 Avslutande diskussion

Den metod och det analytiska verktyg som vi använt oss av har självfallet haft stor betydelse för de slutsatser och resultat som vi har kunnat dra. På vilket sätt de har haft inverkan ska vi nu försöka diskutera.

Som vi ovan kunnat konstatera har de olika dimensionerna under vilka civilsamhället verkar i mångt och mycket kunnat kopplas till varandra. Att hålla analysens beståndsdelar separerade från varandra kan därför vara svårt. Dessutom kan en sådan uppdelning bidra till att undersökningens ”röda tråd” ibland blir rejält hoptrasslad.

Det analysverktyg vi använder oss av täcker in olika dimensioner kring hur man kan studera civilsamhället. Det bidrar också till att vi får större insikt om hur olika komplexa processer hänger samman och betydelsen av civilsamhällets roll för demokratins utveckling, fördjupning och överlevnad. Komplexa processer och dimensioner under vilka civilsamhället är verksamt är problematiskt att reda ut. Det är då man inser vikten av att ha ett verktyg att sortera och analysera dessa med. Detta blir särskilt viktigt då man bygger sitt eget teoretiska ramverk. Det kan nämligen finnas en problematik i att man endast studerar det som ”passar in” och inte reflekterar över att det faktiskt kan se ut på något annat sätt. Analysverktyget bidrar till att man inte stirrar sig blind på det specifika fallet och anpassar det till rådande empiri.

Något vi vill belysa vad gäller det analysverktyg vi använt är att CIVICUS kanske kunde trycka mer på betydelsen av ursprungsbefolkningar, antirasism, mångkulturalism. Vi tycker att det kunde vara en viktig punkt värd att uppmärksamma. Detta har Mexikos specifika fall bidragit till att belysa för oss.

De teorier vi använt oss av har genomgående och generellt fungerat att applicera på fallet. Dock finns det alltid utrymme för vidareutveckling. Här ger vi några förslag till detta:

Vi tycker att det är positivt att bilden av civilsamhället börjat nyanseras i forskning och samhällsdebatt och välkomnar fortsatt forskning inom området. I studiet av Mexiko tycker vi oss ha sett att civilsamhället onekligen kan bidra till en demokratisk fördjupning, men att man också bör beakta att det här, likväl som i andra sfärer av samhället, kan uppstå fenomen och situationer som är ogynnsamma för demokratin. Fallet Mexiko skulle säkerligen kunna bidra till fortsatt teoribildning kring civilsamhällets positiva och negativa aspekter, även om dess situation vad gäller förhållandet till den auktoritära regimen kanske inte är så vanligt förekommande.

Det har varit intressant att använda sig av Hydéns *et al* definitioner av socialt kapital, då dessa är så noggrant preciserade, samt inte särskilt vanligt förekommande inom den litteratur vi använt oss av. Vi tycker oss se att de olika typerna av socialt kapital ofta diskuteras implicit av olika forskare, det vill säga att man diskuterar förtroende och misstro mellan olika grupper, men inte klassificerar dessa explicit. Det skulle vara intressant att se vilka nya fenomen som skulle belysas ifall man i större utsträckning poängterade vilken typ av socialt kapital som skapas i olika situationer och sammanhang, och då fokusera på vilken

skillnad som finns mellan det sociala kapital som genereras inom en grupp och sådant som även skär igenom gränser för såväl ideologier som etnicitet och religion.

Det skulle också vara intressant att se hur en liknande metod skulle kunna användas på ett annat fall. Kanske skulle det då ännu tydligare belysas vilka delar av teorin som behöver utvecklas.

6 Referenser

- Alfie Cohen, Miriam, 2004. "Globalización, democracia y desilusión: La sociedad civil en México (1991-2004)." *El Cotidiano*, vol 20, nr 126, (internetpublicering där inga sidhänvisningar uppges).
- Avritzer, Leonardo "Civil Society in Latin America in the Twenty-First Century: Between Democratic Deepening, Social Fragmentation and State Crisis" s.35-57 i Feinberg, Richard – Waisman, Carlos W. – Zamosc, Leon, 2006. *Civil Society and Democracy in Latin America*. New York/Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Boussard, Caroline "Civilsamhälle och demokratisering" s.148-169 i Hyden, Göran (red.)1998. *Demokratisering i tredje världen*. Lund: studentlitteratur
- CIVICUS hemsida, www.civicus.org -> Programmes ->Civil Society Index, 2007-05-03.
- CIVICUS Index of Civil Society in Mexico – a Preliminary Report, 2002. Centro Mexicano para la Filantropia (CEMEFI) *CIVICUS Index on Civil Society Occasional Paper Series*, Vol 1, nr 7. www.civicus.org, ->Programmes ->Civil Society Index, 2007-05-22.
- Corrochano, David H. 2005. "Social Capital and Democracy in Mexico: the Social Limits of Political Change." *Social Forces*, vol 84, nr 1, (internetpublicering där inga sidhänvisningar uppges).
- De Los Reyes, Guillermo – Rich, Paul, 2005. "Opus Dei and Mexico: Civil but Sinister?", *Review of Policy Research*, vol. 22, nr 1, s. 93-101.
- Diamond,Larry, 2002. "Thinking About Hybrid Regimes", *Journal of Democracy*, vol 13, nr 2, s.21-35
- Eckstein, Harry, 1992. *Regarding Politics: Essays on Political Theory, Stability and Change*. Berkeley: University of California Press.
- Edwards, Michael, 2004. *Civil Society*. Cambridge: Polity Press.
- Esaiasson, Peter – Giljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, 2004. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Estrada, Luis – Poiré, Alejandro, "The Mexican Standoff: Taught to Protest, Learning to Lose", *Journal of Democracy*, vol 18, nr 1, s. 73-87.
- Feinberg, Richard – Waisman, Carlos W. – Zamosc, Leon, 2006. *Civil Society and Democracy in Latin America*. New York/Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Freedom House hemsida, www.freedomhouse.org, -> Country Report: Mexico (2006), 2007-05-21.
- George, Alexander L. – Bennett, Andrew, 2005. *Case Studies an Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge MA/London: MIT Press.

- Gilbreth, Chris – Otero, Gerardo, 2001. "Mexico in the 1990s: Economic Crisis, Social Polarization, and Class Struggle, Part 2.", *Latin American Perspectives*, vol 28, nr. 4, s.7-29.
- Grugel, Jean, 2002. *Democratization – a Critical Introduction*. New York/Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Harbers, Imke, 2007. "Democratic Deepening in Third Wave Democracies: Experiments With Participation in Mexico City", *Political Studies*, vol 55, nr 1, s.38-58.
- Huntington, Samuel P., 1991. *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman & London: University of Oklahoma Press.
- Hyden, Göran (red.)1998. *Demokratisering i tredje världen*. Lund: studentlitteratur
- Hydén, Göran – Court, Julius – Mease, Ken, 2003. "Civil Society and Governance in 16 developing Countries – World Governance Survey Discussion Paper 4", *Overseas Development Institute*.
- Krauze, Enrique, 2006. "Furthering Democracy in Mexico", *Foreign Affairs*, vol. 85, nr 1 (internetpublicering där inga sidhänvisningar uppges).
- Latinobarómetro Summary Report 2004. "A Decade of Measurements". *Corporación Latinobarómetro*. www.latinobarometro.org, -> Press, 2007-05-22.
- Latinobarómetro Report 2005. "1995-2005 – A Decade of Public Opinion, 176 554 Interviews, Ten Waves in 18 Countries". *Corporación Latinobarómetro*. www.latinobarometro.org, -> Press, 2007-05-22.
- Linde, Jonas – Ekman, Joakim, 2006. *Demokratiseringsprocesser. Teoretiska ansatser och empiriska studier*. Lund: Studentlitteratur.
- Linz, Juan J. – Stepan, Alfred, 1996. *Problems of Democratic Transition and Consolidation. Southern Europe, South America and Post-Communist Europe*. Baltimore/London: The John Hopkins University Press.
- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Merchant, David – Rich, Paul, 2005. "Prospects for Mexican Civil Society", *Review of Policy Research*, vol. 22, nr 1, s. 7-16..
- Putnam, Robert D., 1996. *Den fungerande demokratin – Medborgarandans rötter i Italien*. Stockholm: SNS Förslag.
- Rothstein, Bo, 2004. *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS förlag.
- Schedler, Andreas, 2007. "The Mobilization of Distrust", *Journal of Democracy*, vol. 18, nr 1, s.88-102.
- Sidas policy för det civila samhället, www.sida.se, ->Policyer och metoddokument -> ämnes- och verksamhetspolicyer, 2007-05-03.
- Stolle-McAllister, John, 2005. "What Does Democracy Look Like?: Local Movements Challenge the Mexican Transition", *Latin American Perspectives*, vol 32, nr 15, s.15-35
- Uhlin, Anders, 1995. *Democracy and Diffusion – Transnational Lesson-Drawing among Indonesian Pro-Democracy Actors*. Lund: Lund Political Studies 87.